

Sistematiik Açıdan Yanıltıcı Anlatımlar ^a

GILBERT RYLE

Çeviren / Translated by

 İLYAS ALTUNER ^b

Öz: Felsefi argümanlar, bütünüyle değilse bile çoğunlukla şöyle veya böyle demenin ne anlama geldiği konusunu enine boyuna tartışma girişimine bağlı bulunmuştur. İnsanların günlük konuşmalarında, yani felsefe yapmadıkları zaman kullandıkları konuşmada, belli anlatımları kullandıkları, filozofların ise böyle anlatımları köklü türlere ya da sınıflara bağladıkları ve onların gerçekten neyi kastettiklerini sorup belli bir türün tüm anlatımlarını kendi sorunları yaptıkları gözlenir. Bu makale Ryle tarafından yazılan ve doğru sanılan yanlış anlatımları konu edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ryle, dilbilimsel, felsefi argümanlar, yanıltıcı anlatımlar, kavramlar.

^a Gilbert Ryle, "Systematically Misleading Expressions," *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series* 32 (1931-2), 139-70.

^b Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
altuneril@yahoo.com

Systematically Misleading Expressions

Abstract: Philosophical arguments have always largely, if not entirely, consisted in attempts to thrash out what it means to say so and so. It is observed that men in their ordinary discourse, the discourse, that is, that they employ when they are not philosophizing, use certain expressions, and philosophers fasten on to certain more or less radical types or classes of such expressions and raise their question about all expressions of a certain type and ask what they really mean. This article is about the false narratives written by Ryle that are mistaken to be true.

Keywords: Ryle, philological, philosophical arguments, misleading expressions, concepts.

Felsefi argümanlar, bütünüyle değilse bile çoğunlukla şöyle veya böyle demenin ne anlama geldiği konusunu enine boyuna tartışma girişimine bağlı bulunmuştur. İnsanların günlük konuşmalarında, yani felsefe yapmadıkları zaman kullandıkları konuşmada, belli anlatımları kullandıkları, filozofların ise böyle anlatımları köklü türle-re ya da sınıflara bağladıkları ve onların gerçekten neyi kastettiklerini sorup belli bir türün tüm anlatımlarını kendi sorunları yaptıkları gözlenir.

Kimi zaman filozoflar normal insanın yahut bilim adamı, tarihçi, artist olan ya da olmayan kimselerin “yargılar”ında içerilen “kavramlar”ı çözümlediklerini veya açıkladıklarını söylerler. Ancak bunun yalnızca, konuştukları ya da yazdıkları tümcelerde kapsanan genel terimlerle ne kastedildiğini bulmaya çalıştıklarını söylemenin gazlı bir tarzı olduğu görülür. Çünkü, göreceğimiz gibi, “x bir kavramdır” ve “y bir yargıdır” tümcelerin kendisi, sistemik açıdan yanıltıcı anlatımlardır.

Ancak tüm yordam çok tuhaftır. Çünkü, eğer gözden geçirilen anlatımlar akıllıca kullanılırsa, onların işverenlerinin, ne söylediklerini anlamadan önce neyi kastettiklerini ve filozofların yardım veya uyarılarına gereksinimleri bulunmadığını daima bilmeleri gerekir. Eğer dinleyicileri onların ne söylediklerini anlıyorlarsa, böyle bir kafa karışıklığı içinde değiller ki, onlar için felsefi olarak “çözümlemiş” ya da “açıklanmış” bu anlama sahip olma gereği duysunlar. En azından, filozofun kendisinin anlatımların ne anlama geldiğini bilmesi gerekir, yoksa başka türlü çözümlendiği şeyin ne olduğunu bilemezdi.

Elbette bu, sıklıkla anlatımların yerinde kullanılmadığı ve buna göre onları yazarların tıpkı papağan gibi anlaşılmaz bir biçimde konuştukları bir durumdur. Ancak öyleyse anlatımların gerçekte neyi kastettiğini sormak açıkça yararsızdır. Çünkü anlatımların herhangi bir şeyi kastettiğini varsaymanın hiçbir nedeni yoktur. Eğer böyle bir neden olsaydı, bu yalnızca anlamsız sesler çıkarmak olmazdı. Eğer filozof bu anlatımların *eğer* onları rasyonel bir insan kullanacak olduğunda ne anlama geldiğini sormaya özen gösterir-

se, biricik yanıt, o anlatımların o zaman ne anlama geliyorlarsa o anlama geldikleri olur. Onları anlamak yeterli olurdu ve bu da mantıklı bir dinleyici tarafından yapılabilirdi. Felsefe yapmak, o kimseye yardım etmezdi ve doğrusu filozofun kendisi, onlar basitçe gündelik yolla anlaşılmadıkça, işe koyulamazdı.

Şu halde, öyle görülüyor ki, bir anlatım anlaşılabilirse o zaman onun ne anlama geldiği zaten bilinir. Bu yüzden mevcut hiçbir karanlık ve zorunlu ya da olanaklı hiçbir aydınlık var değildir.

Ve eğer bir anlatım hakkında filozof olmayan bir yazarın (ortalama bir insan, bilim adamı, vaiz ya da oyuncu olsun) kendi anlatımını yalnız ve yalnız belli belirsiz, puslu ya da karışık olarak bildiği, ancak filozofun o adamın açıklamasının sonunda ne anlama geldiğini açık, seçik ve kesin olarak bildiği izlenimi verilirse, iki misli yanıt kaçınılmaz olur. Birincisi, bir konuşmacı kendi anlatımının ne anlama geldiğini yalnızca karışık olarak biliyorsa, o zaman o kimse bu bakımdan ve buna göre anlamsız konuşuyordur. Filozofun o akışkanlık formuna karşı ilaç sağlama konusunda ne bir rolü ne de bir kazanımı vardır. Ve sonra, filozofun *işi gereği* deli saçmaları ve abuk sabuk sözlerle bir ilgisi olmaz: Filozof, anlatımları bu aptalın yani o papağanın çıkardığı gürültüler olarak değil, yerli yerinde kullandıklarında ne anlama geldiğini araştırır.

Anlatımlar kesinlikle daha iyi karşılıklar bulunabildiği ve kullanılması veya kullanılmış olması gerektiği için meydana gelir. (1) Anlatımlar, *sözgelimi* İngilizce veya Latince gramere aykırı olabilir. (2) Bir sözcük bildik bir eşanlamlısı bulunan yabancı bir sözcük, az bildik bir sözcük, teknik veya ticari bir terim olabilir. (3) Bir deyiş ya da tümce biçimsiz veya kendi yapısı içinde bilinmedik olabilir. (4) Bir sözcük ya da deyim iki anlamlı olabilir ve böylece olası bir cinas ögesi olabilir. (5) Bir sözcük ya da deyim kendine özgü olması gerektiği yerde genel olarak kötü-seçilmiş, yahut anıştırmanın bilinmediği veya açık olmadığı yerde üstü-kapalı olabilir. (6) Ya da bir sözcük bozuk bir kullanım veya yanlış kullanılmış olabilir. Ancak belirli bir dinleyici için daha çabuk anlaşılır, anlatıma daha uygun, daha zarif, gramer veya kökensel olarak daha doğru olabilecek açıklama arayışı sözlükçülüğe ya da dilbilime daha uygula-

nıslıdır – bu, felsefe değildir.

Öyleyse şu sorunla yüzleşmemiz gerekir: Dilbilimsel açıdan daha iyi anlatımları dilbilimsel açıdan daha kötülerinin yerine kullanmanın anlamı dışında, insanların kullandıkları anlatımların anlamlarını çözümleme veya açıklama gibi bir şey var mıdır? (Problemi “kavramlar” terminolojisi içinde ortaya koyabilir ve şunu sorabilirdik: Sıradan adam, bilim adamı ya da sanatçı tarafından kullanılan kavramlara ilişkin, çözümleme veya açıklama yoluyla felsefe yapma işlemi nasıl gerçekleştirilebilir, ki bu işlemden sonra kavramlar belirsiz olmadan önce aydınlatılırken?)